

YTTERMALUNGS KAPELL

Bjuråker 3:3; Malungs församling; Malungs kommun; Dalarnas län

BESKRIVNING OCH HISTORIK

Nuvarande kyrkobyggnad i Yttermalung har föregåtts av flera. Det äldsta kapellet som troligen var från 1500-talet ersattes av ett nytt 1660, som ombyggdes helt drygt 100 år senare, 1779. Efter ytterligare en ombyggnad på 1820-talet revs kapellbyggnaden slutligen 1890 för att ersättas med en ny byggnad i tidens anda. Kapellet som uppfördes i utpräglad nygotisk stil genomgick på 1960-talet en ombyggnad som fullständigt förvandlade dess ursprungliga form och karaktär.

1890-års kapell, som ritades av arkitekt G. Sjöberg, var uppfört efter en korsformad centralplan med sakristia bakom altaret och torn i väst. Kyrkans planform samt dess nygotiska karaktär förändrades genomgripande och den rika utsmyckningen gick helt förlorad vid ombyggnaden 1965-66. Kapellet förnyelse utfördes efter ritningar av arkitekt Tore Virke. Kyrkan omvandlades till långkyrka, med utbyggt polygonalt kor i öster, sakristia i norr och torn i väst. Vid ombyggnaden utnyttjades delvis de befintliga väggarna och även enstaka fönster bevarades.

Den nya kyrkobyggnaden är en modernistisk och funktionell skapelse som förenar enstaka traditionella inredningslösningar med 1960-talets arkitektoniska uppfattning om kyrkobyggnadernas förnyelse. Av kapellets ursprungliga arkitektur, inredning och karaktär finns dock inget kvar.

Kyrkomiljön

Yttermalungs kapell ligger intill Västerdalälvens östra strand, en halvmil söder om moderkyrkan i Malung. Yttermalung har karaktär av radby men kapellet och kyrkogården ligger något avskilda i förlängning av en lokal bygata som ansluter till landsvägen mot Tyngsjö. Från landsvägen leder en rak asfalterad väg till kyrkotomtens ingång, förbi parkeringsplatsen. Norr om kyrkan, kring infartsvägen, ligger en del av bybebyggelsen. Strax nordost om kyrkan och i vinkel med denna ligger en gammal skolbyggnad som sedan 1972 tillhör församlingen och har inretts till församlingsgård. Mitt emot denna byggnad står en teknisk byggnad som tidigare brukats som bårhus. Byggnaden har vitmålad locklistpanel under sadeltak.

Kyrkoanläggningen

Kyrkogården

Yttermalungs kapell fick begravningsrätt först 1846, då en kyrkogård invigdes i anslutning till kapellet. Innan dess fördes de döda till Malung.

Den äldsta delen av kyrkogården är anlagd närmast kapellet; i söder, väster och öster. Där ligger ännu några gravvårdar från 1800-talets andra hälft. Kyrkogården har därefter utvidgats mot söder i två etapper, 1972 och 1990.

Kyrkogården har sin huvudingång i norr, i förlängning av infartsvägen som ligger i axel med tornet. Ingången till kyrkotomten markeras av kraftiga pelare i huggen granit.

Kyrkogården tillika kyrkotomten avgränsas av låga häckar. Kyrkogårdens gravkvarter domineras av stora gräsmattor, på vissa platser avdelade av häckar och i övrigt genom några asfalterade alléer. Även kring själva kyrkobyggnaden löper en asfalterad allé. Gravvårdarna ligger i långa rader. Omkring och inom kyrkogårdsområdet förekommer många lövträd, i synnerhet björkar.

Kyrkan - Exteriör

Kyrkans exteriör omdanades fullständigt vid 1960-talets ombyggnad. I stort behölls endast del av stommen i långhuset medan norra och södra korsarmarna till största del. Den ursprungliga korsplanen förändrades och byggnaden fick istället karaktären av en långkyrka med vingar.

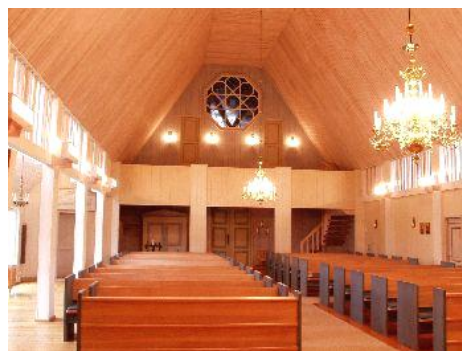
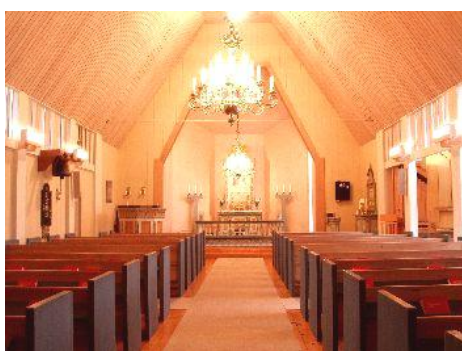
Utvändigt har kapellet efter ombyggnaden fått en stramare och förenklad utformning som präglas av modernistiska inslag. Nygotikens fältindelningar och utsmyckningar har skalats av och fönstrens placering och utformning har förändrats nästan helt. Kyrkan brädfodrades utvändigt med vitmålad lockpanel. Tornets tak och spira fick en annorlunda och förenklad utformning. Långhuset har sadeltak med hög resning och förlängt fall över de kapade korsarmarna i norr och söder, vilka också fått takkupor. Taket över koret är nedsänkt och valmat. Samtliga tak har täckning av kopparplåt.

Interiör - Inredning och inventarier

Kapellets ombyggnad på 1960-talet har även medfört en påfallande omdaning invändigt. I den kapade delen av norra korsarmen inreddes en ny sakristia. Den kapade delen av södra korsarmen har omvandlats till sidskepp, med stora fönstersystem, från golv till tak, som öppnar sig mot kyrkogården. Långhusets sidofönster ersätts även med sammanfogade takfönster i höjd med korsarmarna.

Västläktaren sänktes och försågs med ny trappa. Rosettfönstret som tidigare satt i södra korsarmen är numera insatt i västra gaveln, över läktaren och mot tornkammaren. Även koret omvandlades och fick ny karaktär, bl.a. igensattes korfönstren som ersattes med smala höga sidosfönster. Det ursprungliga synliga takbjälklaget övertäcktes helt med furupanel och hela kyrkorummet fick en utslätad och förenklad karaktär, i kontrast med den ursprungliga nygotiska överarbetade inredningen. Även koret och kyrkorummet fick väggbeklädnad med träpanel. Färgsättningen i det nya kyrkorummet är utförd efter ett förslag av Tore Virke och präglas av lasyrer i milda pastellfärger. Kyrkorummet och koret har ett lackat furugolv.

Trots omvandlingarna har del av de äldre inventarierna och inredningarna från 1890-talets kapell bevarats, det mesta har dock omplacerats och förändrats. Kyrkans modernistiska karaktär förenas därför till viss mån med inslag av traditionellt allmogehantverk.

Vid ombyggnaden flyttades altarplatsen mot korbägen. Nuvarande altartavla är utförd 1792 av Juvas Anders Ersson och föreställer Kristi förklaring. Själva altaret härrör från 1890 liksom altarringen. Altaret och altarringen har dock fått ny målad dekor med bl.a. marmoreringar.

Kapellets gamla nummertavla från 1710, med förgylld enkel ram, har flyttats till norra långväggen.

Dopaltaret anges vara från 1779 (målat 1792?) och tillkom som huvudaltare i samband med 1770-talets ombyggnad. I samband med uppförandet av nya kapellet 1890 omplacerades altaret till södra korbägen, som dopaltare. Den har efter den senaste ombyggnaden behållit sin funktion och plats. Altartavlan består numera av en kurbitsmålning, troligen utförd av Juvas Anders Ersson. Den ersätter en förkommen målning av J.A. Ersson. Dopfunten av trä framför dopaltaret är tillverkad av predikstolens fot.

Predikstolen härstammar från 1890-talets inredning. Den har dock sänkts och förlorat sin fot (se ovan). Samtidigt har den fått ny målad dekor i stil med altaret, altarringen och dopfunten. Den strama bänkinredningen med öppna traditionella bänkar härstammar från 1960-talets ombyggnad.

Ljuskronan av mässing över mittgången är från 1890-talet, och har behållit sin ursprungliga placering. Den kompletterades 2003 med en liknande nyttillverkade krona som placerats i

främre delen av gången mot koret. I södra sidgången hänger en ljuskrona av trä från 1792. I övrigt har kyrkorummet fått nya moderna väggarmaturer.

Orgeln som är av Magnussons fabrikat tillkom 1966 i samband med ombyggnaden. Den ersatte ett äldre harmonium.

Tornets båda klockor är gjutna 1889 i Stockholm och har tillkommit i samband med uppförandet av nya kapellet 1890. En äldre gjutjärnsklocka från 1660 flyttades vid senaste ombyggnaden från tornet till kyrkorummets norra vägg.

KULTURHISTORISK KARAKTERISTIK OCH BEDÖMNING

Kyrkoplatsen i Yttermalung har en lång historia och anses ha anor från 1500-talet. Yttermalungs kyrkohistoria utstakas av flera kyrkobyggen och många ombyggnader, som alla präglats av sin tids stildominerande strömningar och lokala inflytanden.

Yttermalungs nuvarande kapell är frukten av en drastisk ombyggnad som genomfördes på 1960-talet. Kapellbyggnaden som blev föremål för dessa ändringar var ursprungligen uppförd 1890 efter en korsformad centralplan. Den var tidstypisk med en utpräglad nygotisk träarkitektur, såväl utvändigt som invändigt.

Kyrkans planform samt dess rika utsmyckning genomgick en genomgripande förändring vid ombyggnaden 1965-66. Kyrkan omvandlades då till långkyrka, efter ritningar av arkitekt Tore Virke. Såväl invändigt som utvändigt präglas byggnaden numera av en avskalad modernistisk formgivning. Den förenas invändigt med provinsiella traditionella inslag och en pastellbetonad färgsättning.

Byggnaden är ett exempel på extrem ombyggnation och på 1960-talets syn på arkitektonisk förnyelse beträffande kyrkobyggnader.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrkan och kyrkomiljön

- **Kyrkplatsens långvariga historia**
- **Kapellets bevarade äldre inventarier**
- **Kyrkorummets karaktär och färgsättning efter ombyggnaden 1965-66**

Källor och litteratur

Ahlberg, H. 1996. *Dalarnas kyrkor i ord och bild*.

Sjögren, J. 1950. *Kyrkor och kapell i Malung*.

Övriga uppgifter:

Inventeringsdatum: 2004-09-17

Fältinventering: Jean-Paul Darphin

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Jean-Paul Darphin, efter samråd med referensgrupp utsedd av Västerås stift

Rapportsammanställning och foto: Jean-Paul Darphin

Färdigställd: 2005-05-02

Händelser: Kronologisk förteckning

År	H-Typ	Händelse	Källa
?	Uppförande	Ett första kapell omnämns, då i Bjuråkers by?	Ahlberg, 1996
1660	Uppförande	Nytt kapell ersätter det första	Ahlberg, 1996
1779	Ombyggnad	Det nedgångna kapellet ombyggs helt. Ett torn tillkommer. Byggm. Mur Olof Nilsson. Nuvarande dopaltaret, tillkommer som huvudaltare	Ahlberg, 1996 Sjögren, 1950
1792	Utsmyckning- Interiör	Kyrkorummet och inventarier målas av Juvas Anders Ersson	Ahlberg, 1996
1826-27	Ombyggnad Ommålning	Byggm. M. A. Andersson. Ommålning Sangsta Jonas Eliasson	Ahlberg, 1996 Sjögren, 1950
1846	Kyrkogården	Kyrkogården invigs. Innan dess fördes de döda till Malung	Anteckningar i kapellet. Sjögren, 1950
1890	Rivning	Kapellet hade sedan 1660-talet ombyggt flera gånger men det anses då ha tjänat ut och rivs därför.	Ahlberg, 1996
1890	Uppförande, ny kyrka	Ny kapellbyggnad; Arkitekt: G Sjöberg	RAÄ Ahlberg, 1996
1965-1966	Förändring av kyrkan	Arkitekt: Tore Virke. Byggmästare A. Dölhed. Fullständig ombyggnad till nuvarande kyrka. Ny färgsättning	RAÄ Ahlberg, 1996
1966	Återinvigning		Anteckningar i kapellet
1972	Kyrkogården	Kyrkogården utökas. Gla skolan inköps av församlingen	Anteckningar i kapellet
1990	Kyrkogården	Kyrkogården utökas. Minneslund anläggs	Anteckningar i kapellet

Arkitekt Tore Virke har även svarat för återuppbyggnaden av Rörbäcksnäs.

Situationsplan

Yttermalungs kapell, Bjuråker 3:3